

Hodnocení s oporou o kritéria ve výtvarné výchově na 1. stupni

Postup formativního hodnocení

I. Identifikační údaje:

Autor materiálu: Mgr. Marcela Chovancová

Název školy, na níž autor působí: Svobodná chebská škola s.r.o., základní škola a gymnázium

II. Kontext:

Cílová skupina: 4.–5. ročník

Předmět, v němž byla technika realizována: výtvarná výchova

Další relevantní informace: Tvorbu kritérií můžeme využít pro hodnocení jakéhokoliv produktu: obraz, plakát, prezentace, referát, nahrávky, myšlenkové mapy... My jsme pro využití této techniky zvolili tvorbu a následné hodnocení výtvarné práce.

III. Realizace a hodnocení postupu formativního hodnocení:

Popis využití vybraného postupu formativního hodnocení (jeho modifikace)

Tvorbu kritérií konkrétního produktu společně s žáky a hodnocení produktů můžeme zařadit, kdykoliv chceme/potřebujeme hodnotit žákův výsledek, chceme zajistit větší objektivitu hodnocení a přenést proces hodnocení na samotné žáky. Žáci pak na základě společně stanovených kritérií tvoří produkt a po dokončení jej podle těchto kritérií hodnotí.

Postup zavádění a realizace postupu formativního hodnocení

Techniku tvorby kritérií s žáky jsme zvolili, abychom co nejvíce přenesli zodpovědnost za celý proces i výsledek tvorby na samotné žáky. Tuto techniku jsme zkoušeli zatím dvakrát při tvorbě prezentace, kdy jsem kritéria stanovila já a žáky jsem vyzvala, aby zkusili doplnit další kritéria. Ve výtvarné výchově jsme dosud hodnotili převážně slovně tvůrčí proces, oceňovala jsem především snahu a hodnocení samotného výsledku jsem se vyhýbala. Na vysvědčení jsem psala jedničky. Využití stanovených kritérií je pro nás novým nástrojem hodnocení, kterým je možné objektivně hodnotit i výsledek tvůrčího procesu.

V dějepisné části vlastivědy jsme se zabývali osobností a vládou Rudolfa II., na jehož dvoře působil proslulý italský malíř a dekorátor Giuseppe Arcimboldo, který tvořil portréty z různých objektů. Žáci se seznámili s některými jeho díly, zejména podobiznou Rudolfa II. jakožto boha Vertumna, která je tvořena ovocem, zeleninou, květy a obilím. Poté se dozvěděli zadání úkolu: během týdne si nastřádat materiál a vytvořit portrét výtvarnou technikou koláž – obrázky ovoce a zeleniny z reklamních letáků. Někteří požádali o možnost portrét sestavit z jiných objektů – např. motýlů, hudebních nástrojů. Následně jsme si řekli a ukázali, co je a jak se tvoří koláž (franc. collage je lepení – vystřižený materiál se lepí s novým významem), a začali diskutovat o kritériích, podle kterých koláže v následujícím týdnu vytvoří a poté zhodnotí. Diskutovali jsme nad konečným výstupem. „Jak by obrázek měl vypadat? Co by měl mít? Co by nemělo chybět? Která kritéria by měl naplnit?“ Žáci dávali tipy kritérií a odůvodňovali, proč si myslí, že dané kritérium je důležité, ostatní pak reagovali souhlasně nebo vysvětlili, proč s kritériem nesouhlasí, případně doplnili. Dohodli jsme si pět kritérií:

- 1) barevné – použijí barevné obrázky z reklamních letáků a časopisů, ne černobílé. (Povolila jsem jednotlivé díly si nakreslit, což bych již příště nejspíš neudělala, protože se našli tací, kdo si materiál nedonesli a o přestávce ho jen rychle „načmárali“ a vystřihli. Doporučuji použít jen tištěné; reklamních letáků je v současné době dostatek a každý má možnost si materiál zajistit. Osvědčila se i varianta vytisknout si na barevné tiskárně fotky, obrázky požadovaných objektů.);
- 2) výrazné – specifikovali, že použijí různé a syté barvy, různé druhy ovoce, zeleniny, případně jiné skupiny objektů;

- 3) koláž z dílů – použijí jednotlivé obrázky jako dílky;
- 4) nalepené – díly nebudou jen poskládané, ale i nalepené na podkladu – čtvrtce, desce apod.;
- 5) originální – každý vytvoří portrét podle své představy. (K tomu by bylo možná dobré doplnit, ať netvoří kopii Arcimboldova portrétu.)

Pozn. Dále doporučuji nasměrovat žáky i ke kritériu velikosti obrázku, případně specifikaci, zda půjde o portrét osoby, případně autoportrét. Zde se pak nabízí možnost koláž sestavit z objektů, které danou osobu charakterizují.

Na závěr diskuse jsme se dohodli na hodnoticí škále pro hodnocení klasifikací: „Kolik kritérií by mělo být splněno na jedničku?“

4–5 kritérií splněných – 1;

3 splněná kritéria – 2;

2 splněná kritéria – 3;

1 splněné kritérium – 4;

0 splněných kritérií – 5.

(Můžeme i specifikovat, která kritéria jsou podmínkou pro získání dané známky.)

Po týdnu v daném dni jsme se s výtvořky setkali v komunitním kruhu k vrstevnickému hodnocení a sebehodnocení. Prezentoval vždy jeden žák, já četla postupně stanovená kritéria a žáci ukazovali palcem nahoru splnění kritéria, palcem dolů nesplnění kritéria (viz příloha 2: Video). Shrnutí a závěr dle hodnoticí škály provede sám žák, příp. některý z žáků. Někdy žáci hodnocenému ještě vyjádřili ocenění, případně dali doporučení. (Např. Aničko, je zajímavé, žeš použila hudební nástroje, protože jsi hudebnice. Vašku, doporučil bych ti, abys měl obrázek větší.) V závěru hodiny žáci hodnotili zaváděnou techniku formou propustky z hodiny – odpovídali písemně na čtyři otázky (podepsáno/nepodepsáno), viz příloha 3.

Reflexe učitele

Žáci princip techniky stanovování kritérií a následné hodnocení produktu bez problémů pochopili. Při hodnocení jsme však zjišťovali, že některá kritéria nejsou jednoznačná – např. „výrazné“. I když původní specifikace byla splněna, chyběla čitelnost, kontrast. Nebo jsou zbytečná, např. „originální“. Někteří konstatovali, že originální to přeci mají všichni.

U některých obrázků jsme narazili na chybějící kritéria – např. velikost portréту, přesnost stříhání. Vzhledem k tomu, že kritéria již byla stanovena, hodnotili jsme podle nich. Neměnili jsme je, ale dohodli jsme se, že pro příště by bylo dobré stanovit další kritéria. Žák, který vytvořil velmi malý obrázek, tak dostal jedničku, protože daná kritéria splnil. Sám byl hodnocením překvapen, nikdo jiný proti hodnocení neprotestoval, jen mu doporučili, aby příště obrázek udělal větší. Jiný žák portrét nakreslil tužkou a jen vlasy byly z obrázků nepřesně vystřižených. Tuto techniku budeme dále společně trénovat a postupně vylepšovat formulaci kritérií.

(Vzhledem k rotační výuce jsme měli ztížené podmínky – určité nejasnosti by se daly vyřešit při tvorbě ve škole. Viz příloha 5: Příprava hodiny.)

Reflexe žáků

V propustce z hodiny (viz přílohy 3 a 4) se žáci shodli, že kritéria jim pomáhají zaměřit se na důležité, vědí přesně, co mají dělat. Vnímají jako výhodu, že vědí, co a jak se bude hodnotit. Oceňují, že se na hodnocení podílejí všichni, nejen učitel, a že si kritéria mohou stanovit sami. Nevýhodu spatřují v nepřesnosti, nedostatku nebo nadbytečnosti některých kritérií, a že je kritéria omezila ve volnosti – „Některé věci nemohu udělat, jak bych chtěla.“ Překvapeni byli, když dle jejich názoru povedený, pěkný obrázek, na kterém dotyčný pracoval „na plnou páru“, byl hodnocen horší známkou, protože nebyla splněna některá kritéria, a naopak „ošklivé bylo správně“. Návrhy změn se týkaly kvality (přesnost, jednoznačnost) a množství kritérií (více, méně). V další hodině jsme se vrátili k propustkám a ujasnili si otázky, protože někteří se vyjadřovali k tvorbě, ne k hodnotící technice. Ti, co na otázky neodpověděli, dostali možnost se vyjádřit. Celkově jsme se pak shodli na závěru pokračovat v trénování této techniky hodnocení – vyhledávat příležitosti k jejímu použití, učit se formulovat kritéria, stanovit jejich dostatečné množství a pracovat podle nich.

Doporučení při využití v praxi

Je potřeba si ohlídat jednoznačnost kritérií. Žáci jim musí rozumět. Doporučuji stanovit 5–7 kritérií. Je možné odstupňovat důležitost – určit váhu kritérií.

IV. Přílohy, které dokumentují daný postup formativního hodnocení:

Příloha 1: Ukázky prací s konečným hodnocením

Příloha 2: Vrstevnické hodnocení a sebehodnocení (video)

Příloha 3: Otázky k hodnocení techniky tvorby kritérií

Příloha 4: Hodnocení techniky žáky

Příloha 5: Příprava vyučovací hodiny

V celém materiálu (včetně příloh) jsou použity fotografie, pracovní listy, obrázky, grafy atd. autora (pokud není uvedeno jinak). Fotografie jsou zároveň v souladu s GDPR.

